

על מעשינו, ויקרב אותנו לכל הפחות מעט להכרה באבילות ובמה שהסר לנו.

ביאור מהות ענין האבילות

ענין האבילות בימי בין המצרים

הנה ענין אבילות יש בזה אחד היסודות היפים ביותר של בעלי המוסר, שמבארים שיש הבדל בין אבילות לצער, דצער הוא בלב ואבילות הוא במוח.

צער הפירוש שהוא מצטער על מה שקרה ואינו רוצה בדבר הזה, וזה הפירוש בלב שהלב שהוא הרצון מתנגד לזה ולכן הוא בצער, אבילות הפירוש שהוא מכיר במוח את החיסרון, ויתכן שגם יבין את הסיבה לחיסרון והתועלת שבזה, והוא אינו כועס ואינו מתנגד למה שקרה, אלא שמתוך ההכנה העמוקה של גודל החיסרון מגיע האבילות, שמכיון שמבין היטב בשכלו את מה שהסר לו אינו יכול להיות שרוי בשמחה, ואין מקום אצלו לניהוגי שמחה.

וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו ע"ה שהיה אבל על יוסף עשרים ושנים שנה, ובדאי לא היה חסר לו באותם שנים בהכרה ברורה שהכל מאיתו יתברך ולטובתו, ועל כרחק שאין זה סתירה וכמו שנתבאר דאבילות היינו ההרגשה וההכרה בחיסרון, ומכאן הכרה זו אין אפשרות להיות בשמחה, אבל אין זה צער או כעס על מה שנחסר.

וזה הפירוש גם באבילות על חורבן בית המקדש, דאין צער והתנגדות למה שנחרב (ובאמת שהיה בזה תועלת גדולה לישראל) אלא שמתוך שמכירים היטב בשכל כמה גודל החיסרון בזה שאין לנו בית המקדש ממילא ההנהגה היא לפי זה, דאין האדם יכול להתחבר לשמחה בזמן שמבין כמה הרבה חסר לו.

ובאמת שלחגיע להכרה ברורה שנרגיש את החיסרון בחורבן בית המקדש קשה מאוד מאוד ואולי בכלל אין באפשרותינו וביכלתינו, וכבר כתב החוב"ל (שער השש"נ פ"ג חשבון כ"א) שלזכות להגיע להכרה ולהרגשת הלב אין זה בכח האדם, אלא זה מתנה מאת הבורא שזוכה בה מי שעמל ועבד כראוי, ואולי אם היינו חושבים על ענין זה בכל ימות השנה משך זמן רב כל יום, היינו זוכים להתקרב מעט להרגשה זו, אבל בזמן המועט שנותר בידינו בשנה זו אין לנו אפשרות לזה, אבל בידינו לחשוב מעט ולהתבונן בענינים אלו, וככל שנוסיף ונרבה לחשוב על זה, זה יביא אותנו לנהוג את ניהוגי האבילות מתוך התבוננות ומחשבה

תכלית האבילות והתבוננות בהפסד באופן הראוי

מה הוא בכלל אבילות, מה יסוד ושורש עבודה זו. הנה בספר אהבת מישרים לר' משה רוזנשטיין תלמיד הסבא מקעלם מבאר ענין האבילות בהרחבה, ותמצית הדברים שהוא חידוש מסודות התורה לחייב את האדם לקבל את הצער הנגזר עליו, וע"י מחשבות הלב הוא יעכל את הצער ויגיע לשמחה הראויה. אין האבילות צער כי התורה אוסרת צער, האבילות היא התבוננות בצער באופן הראוי עד שיסור הצער.

וביאור הדבר מבואר שם, שכשם שיש מערכת של עיכול המזון בגוף שהוא לוקח את המזון ומעבד אותו חלקו לדם, וחלקו לעצמות וחלקו לפסולת ועוד, כן יש כח בלב לעכל את הענינים הרוחניים, ובכח הלב לקבל את הצער ולהתבונן בו עד אשר יתקן את רוחו ויגיע לו תועלת מהנושא ולא צער. וכאשר אירע מקרה המצער, צותה התורה ועפ"י חז"ל באבילות, והוא לשבת ולהתבונן במנוחה ובהרחבה להרהר בדברים, שהוא מהבורא ית"ש, והוא טוב ומטיב וימשיך להטיב, וגם יש מעט חובה להצדיק את הדין כל אחד לפי ערכו. וימי האבילות הם ימי התבוננות על הנעשה, וימי השבה אל הלב כדי שלא ישלש העצבות, אלא הראש בכוחו וכלכל את הדברים כראוי. שבעת ימי המעשה שלמות של זמן כדי שיתעכל הנושא בלב, והלב ישלח את הרגשיו לכל הגוף, שהגוף ימשיך להתנהג כראוי ולא יכרע תחת צער המקרה המעציב, כי העצבות אסורה והאבילות מצוה.

וז"ל שם האבל תופס את הלב ואינו תופס את הראש, האבל הוא בעריכת מחשבות - והעצבות הוא בפסקת המחשבות, האבל יוצא מהאור שבנפש - והעצבות יוצא מהחושך שבנפש, האבל יוצא מהחיים ומעורר לחיים - והעצבות יוצא מהחיפך ומעורר לידי חיפוך... הנה למדנו בזה מהו אבילות שהוא סוד מסודות התורה היאך להתמודד כאשר יש צער אמיתי, כיצד לקבל הנהגת הבורא כראוי, מה חובת האדם כאשר הוא נענש בעונשיו שמים.

מנוחת הנפש

יסוד זה הוא תועלתו בין באבילות ר"ל ובין בכל טרדה, ונוגע לכל מנוחת הנפש של האדם. והוא נראה דבר פשוט, אבל אינו פשוט בכלל. רוב רובם של בני אדם 95 או 99 אחוז לא עושים כך אלא הם מבולבלים לגמרי, ואינם יודעים איך לנתח את הדברים, ואם היו עושים זאת כראוי, היה זה ודאי משפיע על האדם ומיישר את הרגשי ליבו ומניח את דעתו. נזכיר דוגמא, אדם ששכנו בונה כנגדו ויכול לגרום לו הפרעה, ראוי לו שיחשוב במנוחת הנפש כמה הדבר יפריע לו, ומתי וכמה זמן יקח עד שירד מחיר הדירה, ומתי בכלל ירצה למוכרה. אבל בלי לחשוב האדם מבולבל וחושב שמי יודע מה יקרה.

זהו ענין האבילות, שיהיה לאדם שהות להתבונן ואז תפעל בקרבנו מערכת עיכול רוחנית, לדעת מה מוטל עליו לעשות ואיך לקבל את הדברים. אלא שירידת הדורות קלקלה גם את המושג אבילות. אמנם באופן הראוי האבל יושב בדד וצריך לחשוב על מה שהיה ומה שעתידי להיות. לחשוב על עונשי שמים, וכן מה יהיה בעתיד. ומה נעשה עם הנפטר עכשיו, ושעכשיו טוב לו והגיע למנוחתו, ושעתידי לקום בתחיה"מ. וכתב שם שיע"י האבילות כראוי יכול להפוך את הצער לשמחה.

התבוננות באבילות על חרבן

ומעתה חובת האבילות על חרבן הבית מחייב התבוננות בהפסד ובתוקף החטא ובגאולה העתידה, ועתה כאשר נצטוינו שנה שנה לערוך אבילות על חרבן בית המקדש, א"כ ביאור הענין כי נצטוינו להתבונן בעונש הנורא של חרבן בית המקדש הראשון והשני, לערוך מחשבות של אבילות, לחשוב על ההפסד הנורא, ולהשיב אל הלב את חומר הענין, והלב יעכל את הצרה לאט לאט במספר ימים של התבוננות. ועל ידי מחשבות בציור ההפסד ישפיעו הדברים על הלב. ובצירוף המעשים של חובת האבילות, הלב ירגיש את הענין. וכאשר יתוסף לאבילות מחשבות על סיבת העונש, יתחזק הרגש הלב להרגיש ביתר שאת את חומר הענין, שהרי כאשר האבל הושב שהוא גרם למצב הרי מתגבר הרגש האבילות, כי הגורם לדבר מרגיש את חומרת הדבר.

והנה יש והאבל מתוך מחשבות על הענין מצייר שאולי יחזור הדבר, ומיד הוא דוחה מחשבה זו שהרי אין המת חוזר לתחייה... [עד תחית המתים בב"א], משא"כ באבילות על

החרבן לכאורה יש להוסיף למחשבת האבילות את המחשבה על הגאולה, כי הרי זה מהותו של האבילות לחשוב ולהתבונן על כל היקף ההפסד, כי כל המחשבות נכנסות ללב והלב מעכל את הכל ומלמד לאדם היאך להבין את הענין והיאך להוציא מהנושא את הפירות הראויים.

נמצא לפי"ז שחובת האבילות על חרבן הבית מחייב לחשוב על ההפסד של חרבן הבית עם היקף רחב, היינו כי יסוד האבילות הוא ריבוי מחשבה וחשבה אל הלב.

והנה באבילות על המת ר"ל, מתוך שהצער גשמי, הרי המחשבות פורצות מאליהם, וחובת האבילות, למתן את המחשבות ולהרהר בהם באופן מסודר כדי שלא יצערו את האדם אלא ידע לכלכל הדברים כראוי, תוך כדי מחשבות על הנהגת הבורא ועל העתיד ועל העולם הנצחי, וכאשר האבל יושב בדד שבעה ימים ומעביר על לבו את המאורע ואת העבר והעתיד הרי הוא מיישב את לבו לקלוט הדברים כראוי.

וכאשר נצטוינו באבילות על חרבן הבית, נצטוינו בזה להכיר שחרבן הבית הוא סיבה לאבילות גם לדור שלנו, אף שכבר עבר מוזמן חרבן הבית שנים רבות, חובתינו להכיר שהוא כמו שנעשה אתנו כיון שכל דור שלא נבנה הבית בימיו כאלו נחרב בימיו, כי מציאות עם ישראל הוא עם השראת השכינה, וכאשר אין לנו השראת השכינה זה נחשב שאנחנו לא מתנהגים כראוי ולא מגיע לנו שלימות זו, ואנחנו חייבים להכיר בעונש זה בהכרה רחבה שיחייב אותנו להתבונן בדרך שהאבל מתבונן באבילות, אמנם האבל אינו צריך לעורר עצמו כי המציאות טופחת על פניו, אבל אנחנו חייבים לערוך מחשבות וליצור את הרגש האבילות, ואף אם לא נצליח ליצור הרגש אמיתי כי הוא עבודה מרובה, מ"מ אשר בידינו נעשה לקרב אל הלב את סיבת האבילות על חרבן הבית, כי חובתינו לעשות את אשר בידינו ומעט מהרגש הלב גם הוא לרצון לפניו ית' כי מעט הוך הוא הרב.

ואשר נתבאר בזה כי חובת קיום אבילות על חרבן הבית מחייב התבוננות בהפסד אשר היה בחרבן הבית, ובתוקף החטא שעבור זה היה העונש, ועל מצב כלל ישראל בעת הגלות, והאמונה בגאולה.